

Слово від редакції

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ВІД ДИСКУРСУ ДО ПРАКТИКИ

SOCIAL RESPONSIBILITY: FROM DISCOURSE TO PRACTICE

Вікторія Буяшенко

Голова редколегії «Вісника Академії праці, соціальних відносин і туризму»

Victoriia Buashenko

Head of the Editorial Board for "Journal of Academy of Labour, Social Relations and Tourism"

Соціальна відповідальність як концепція. Останнім часом дискурс соціальної відповідальності усе ширше використовують у наукових розвідках. Соціальна відповідальність у сучасному академічному дискурсі – це не тільки механізм соціального контролю, а й засіб підтримання і зміцнення соціальної злагоди, цілісності суспільства, держави. Саме в такому контексті соціальна відповідальність постає перед нами в розвідках Є. Головахи та Н. Паніної (аналіз феномену соціальної відповідальності в умовах демократичних перетворень в Україні) [1], М. Шульги (дослідження уявлень населення про соціальну відповідальність) [2], І. Кресіної та С. Балана (аналіз особливостей прояву політичної відповідальності сучасного українського суспільства) [3], О. Мазурика (вивчення соціальної відповідальності бізнесу в конкретному регіоні) [4], О. Плахотно-го (аналіз відповідальності в зв'язку з поняттям «свобода») [5], Л. Хижняк (дослідження феномену соціальної відповідальності в управлінні закладами освіти) [6], Б. Нагорного (вивчення проявів відповідальності в сучасних соціальних процесах) [7], І. Савченка (дослідження соціальної відповідальності органів державної влади) [8], В. Степаненка (аналіз проявів безвідповідальності

в сучасному суспільстві) [9] та ін. Ці напрацювання пропонують широке тло для тлумачення ідеї та практики соціальної відповідальності, інструментів її реалізації, можливостей для її оцінювання, свідчать, що соціальна відповідальність пронизує всі сфери життя, як особисту, так і суспільного (спів)буття.

Академія і соціальна відповідальність. Освітній заклад теж може бути соціально відповідальним. Наразі Академія праці, соціальних відносин і туризму з моменту свого заснування¹ позиціонувала себе на ринку освітніх послуг як соціально відповідальний вищий навчальний заклад. Така позиція вишу є не тільки маркетинговим гаслом, а й підтверджується його діяльністю вже майже впродовж 25 років існування.

Соціальна відповідальність, на нашу думку, знаходить своє вираження як у визначенні спеціальностей, за якими здійснюється підготовка

¹ Академія праці, соціальних відносин і туризму створена на базі українського учбово-методичного центру Федерації профспілок України відповідно до закону України «Про освіту» та постанови Конгресу Федерації профспілок України «Про систему профспілкового навчання, підготовки і перепідготовки профкадрів, розвиток профспілкової науки» від 29.01.1993р. № К-1-15 та постанови президії Федерації профспілок України від 05.05.1993р. №П-4-1 «Про Академію праці і соціальних відносин Федерації профспілок України», як вищий навчальний заклад.

спеціалістів, так і у співпраці з профспілками, в сприянні широкої просвітницької діяльності на рівні первинних профспілкових організацій, громад, учнівської молоді. Академія співпрацює із Службою зайнятості України у навчанні людей, страших 45 років, а також із Фондом соціального захисту України – у створенні можливостей для здобуття вищої освіти особами із інвалідністю. Це стосується й напрямів наукової роботи, які є соціально-орієнтованими, освітніх інновацій, які підтримуються вишем. Відтак вважаємо, що Академія – це соціальна інституція, покликаний задовольнити потреби суспільства в знанні, яке сприятиме його подальшому поступу.

У жовтні 2016 року Вчена Рада затвердила Стратегію розвитку Академії праці, соціальних відносин і туризму до 2026 р., у якій визначено, що місія Академії полягає в активній участі у гармонійній розбудові суспільства та вирішенні його соціальних проблем, пошуку ресурсів для соціальних змін. Ця місія реалізується через підготовку висококваліфікованих соціально відповідальних фахівців, створення відкритої платформи для впровадження нових програм розвитку соціальної сфери.

Стратегія розвитку Академії зосереджена, зокрема, на підвищенні соціальної відповідальності студентів Академії як майбутніх фахівців та керівників всіх ланок управління; підвищенні якості навчального процесу з орієнтацією на кращий вітчизняний та світовий досвід у сфері освіти з широким застосуванням бенчмаркінгових підходів; активній інтеграції в європейський освітній простір тощо.

З-поміж напрямів розвитку Академії слід відзначити й піднесення якості наукових видань, забезпечення їх відповідності міжнародним стандартам та принципам академічної доброчесності. Для цього редакційна колегія, починаючи з 2016 року, забезпечує анонімне рецензування усіх отриманих рукописів, їх перевірку на унікальність за допомогою наявних програмних засобів, намагається оперативно співпрацювати з авторами задля усунення виявлених проблем. Водночас редакція категорично засуджує прояви плагіату в статтях як порушення авторських прав і наукової етики та вживає всіх можливих заходів для його недопущення. У разі виявлення плагіату на будь-якому етапі редакційного процесу редакційна колегія залишає за собою право відхилити поданий рукопис. Слід зауважити, що така вимогливість і не завжди сприймається українським науковим

середовищем, але ми сподіваємось на розуміння нашої позиції щодо суворого дотримання авторських та суміжних прав, наукової етики.

«Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму» є виданням з відкритим доступом. Політика відкритого доступу – забезпечення безпосереднього відкритого доступу до випусків, підтримка принципів вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу. Постатейні матеріали «Вісника АПСВТ» оприлюднюються: на сайті АПСВТ (<https://www.socosvita.kiev.ua/publishing/bulletin>); на сайті Національної бібліотеки імені Вернадського у порядку, визначеному відповідними нормативно-правовими документами; у наукометричній базі Google Scholar; у наукових мережах ResearchGate та Academia.edu; у соціальних мережах Facebook та Twitter; в інших наукометричних базах, де зареєстровано «Вісник АПСВТ». Така відкритість теж є частиною політики соціальної відповідальності, що її сповідує виш.

Огляд матеріалів цього номеру. Перші дві статті номеру присвячені аналізу державної політики України у сфері медичних послуг. Авторки першої вдаються до аналізу криз призму суб'єктивної оцінки якості споживачів медичних послуг в амбулаторних та стаціонарних установах. Авторки другої проаналізували поточну політику щодо державної закупівлі ліків.

Стаття «Суб'єктивна якість амбулаторної та стаціонарної допомоги в Україні: погляди споживача медичної послуги» (автори – **Т. Степурко, В. Ануфрієва, В. Тимошевська**) ґрунтується на даних «Індекс здоров'я. Україна», які були зібрані в травні–червні 2016 р. Результати опитування засвідчили: хронічне недофінансування послуг в охороні здоров'я не впливає на суб'єктивну оцінку якості, яку дає споживач медичних послуг. Споживачі медичних послуг вважають амбулаторну та стаціонарну допомогу доброю та прийнятною. Найважливішим як для споживачів амбулаторної, так і стаціонарної допомоги є суб'єктивна ефективність лікування, тоді як другим за значущістю атрибутом названо «можливість отримати безкоштовне лікування та аналізи» (для споживачів амбулаторної допомоги) та «забезпечення лікарськими засобами» (для споживачів стаціонарної допомоги).

Наступне дослідження (авторки – **Т. Семігіна, О. Мендрік**) засвідчує, що в Україні були кілька спроб з розробки та впровадження медичного страхування та системи компенсації

вартості ліків, однак централізовані і регіональні тендери, які зазнають чимало критики, залишаються основними механізмами закупівель лікарських засобів. Поступові політичні зміни, ініційовані Міністерством охорони здоров'я в 2014-2016 роках, досі не осучаснили систему фінансування охорони здоров'я. Реалізація сучасних підходів, рекомендованих міжнародними організаціями, та боротьба з корупцією стримуються розбіжностями між кількома зацікавленими сторонами, багато з яких має корисливі інтереси. Цю наукову розвідку можна вважати продовженням, деталізацією матеріалу стосовно проблем у галузі охорони здоров'я, що побачив світ у попередньому випуску «Вісника АПСВТ» [10].

На основі системного аналізу статистичних даних Державної служби статистики України, Міністерства охорони здоров'я та інших даних **О. Титаренко** в статті «Соціально-демографічні аспекти розвитку сільських територіальних громад в Україні» досліджує поточне політичне унормування питань сталого розвитку сільських громад в Україні, але головним чином – динаміку зміни соціально-демографічних показників розвитку регіонів і сільських територіальних громад. Автором виявлені причини соціально-демографічних проблем, які зумовлюють перешкоди на шляху розвитку сільських територіальних громад в Україні та запропоновані напрями раціоналізації діяльності державних, регіональних та місцевих суб'єктів публічного управління щодо ресурсного забезпечення як місцевого самоврядування так і самодостатності сільських територіальних громад в Україні.

Низка статей, підготовлених переважно молодими науковцями, представляє результати дослідження тих чи інших аспектів розвитку економіки. Так, **А. Голубев** визначає тенденції розвитку фермерських господарств в Україні. Він констатує, що у період 2000-2015 рр. відбувалось скорочення кількості фермерських господарств, але при цьому вони стали обробляти більше сільськогосподарських земель, що відповідає тенденції до консолідації землекористування. Частка виробництва сільськогосподарської продукції фермерських господарств в загальних обсягах виробництва збільшилась із 2,1 до 7,9%, рентабельність фермерських господарств зросла у майже 2,5 рази. Дослідник доводить, що фермерські господарства дають змогу працевлаштуватись сільським мешканцям і відіграють важ-

ливу роль у розвитку соціальної інфраструктури сільських територій.

В. Чорний в статті «Методика оцінювання внутрішніх ризиків виходу підприємства на світовий ринок зерна» розглядає проблеми виявлення та оцінки внутрішніх ризиків виходу українських аграрних підприємств на світовий ринок зерна. Серед ідентифікованих внутрішніх ризиків виділено основні чотири групи: виробничі, технологічні, фінансові та кадрові. Запропоновано алгоритм та методика оцінки внутрішніх ризиків аграрного підприємства з метою прийняття рішення щодо здійснення зовнішньоекономічної операції на світовому ринку зерна. На матеріалах одного з агрохолдингів продемонстровано використання запропонованої методики.

Авторки наступного матеріалу – **О. Корчинська** та **М. Веселова** – зосереджують свою увагу на застосуванні сучасних інформаційних технологій у маркетинговій діяльності банківських установ України. Дослідниці виявляють переваги та недоліки веб-сайтів вітчизняних комерційних банків. У дослідженні пропонується ефективність банківських інтернет-послуг оцінювати як ефективність інвестиційного проекту. Авторки обґрунтовують економічну доцільність розвитку банківських інтернет-послуг, зокрема, створення веб-сайту банку як інвестиційно-привабливого проекту, що до того ж забезпечує надання зручної для користувачів послуги.

Реформування вищої освіти в Україні, пошуку нових форм і підходів навчання не залишили байдужими дописувачів нашого видання. Узагальненню досвіду використання одного з підходів активного навчання – кейс-стаді – присвячена стаття **Т. Степурко, О. Ігнациук**. Ця стаття розкриває методичні особливості використання цього підходу у викладанні управлінських дисциплін. У статті проаналізовано Школи охорони здоров'я Національного університету «Кієво-Могилянська академія» та Вінницького національного медичного університету ім. М. Пирогова, викладачі яких у рамках проекту БІХСЕНА опановують інструменти активного навчання, зокрема розробляють управлінські кейси, що ілюструють особливості прийняття рішень в охороні здоров'я в Україні. Авторки виходять із того, що кейс-стаді є одним з підходів активного навчання, розглядають його як ефективний спосіб відпрацювання навичок та досягнення навчальних цілей. Слід погодитися із тезою, що інтерактивні методи навчання вимагають значної відповідальності та

залученості студентів, що не завжди притаманне українському освітньому середовищу.

Досвідом роботи з безхатченками в Умані ділиться **Г. Кучер** у статті «Створення у громаді інноваційних соціальних закладів для безхатченків (досвід м. Умань)». У статті висвітлено досвід соціальної роботи м. Умані (Черкаська область) з бездомними та звільненими особами у територіальній громаді. Авторкою визначається перелік основних послуг, що надається новоствореними соціальними закладами для цих соціально вразливих груп, зокрема Центру обліку бездомних осіб, Центру обслуговування бездомних та звільнених осіб, а також Комплексу надання соціальних послуг бездомним, звільненим та особам з залежностями. Дослідниця звертається до аналізу практики залучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів громади задля забезпечення широкого спектра соціальних послуг.

2016 рік є визначальним у підготовці фахівців вищої кваліфікації зі спеціальності соціальна робота, адже саме з 2016 року в Україні почали запроваджувати програми підготовки докторів філософії з соціальної роботи. Аналізу поточної ситуації щодо здійснення підготовки докторів філософії з соціальної роботи присвячена стаття **О. Карагодіної** та **О. Пожидаєвої**.

Дослідниці проаналізували умов ліцензування та початку освітньої підготовки докторів філософії з соціальної роботи в Україні. Встановлено, що на початок лютого 2017 р. право на підготовку докторів філософії зі спеціальності 231 «Соціальна робота» отримали 15 установ, які загалом ліцензували 166 місць. Виявлено, що переважна більшість кафедр, які запроваджують аспірантуру з соціальної роботи, – це кафедри соціальної педагогіки (або соціальної педагогіки та соціальної роботи), очолювані докторами педагогічних наук. Цілком слушним видається припущення стосовно педагогічної орієнтації дисертаційних досліджень значної частини здобувачів ступеня доктора філософії зі спеціальності «Соціальна робота», що актуалізує потребу в професійному обговоренні дослідницьких компетентностей у соціальній роботі.

Таким чином, поточне число «Вісника Академії праці, соціальних відносин і туризму» містить добірку актуальних дослідницьких матеріалів соціально-економічного характеру, які свідчать про небайдужість авторів до питань соціального розвитку, намагання пропонувати шляхи та засоби модернізації певної сфери суспільних відносин.

Перелік джерел інформації

1. Головаха Є., Паніна Н. Соціальні зміни в Україні: пострадянська деінституціоналізація й особливості становлення нових соціальних інститутів // Політична думка. 2001. № 4. С. 3-24.
2. Шульга М. Уявлення населення про соціальну відповідальність // Українське суспільство 1992–2014. Моніторинг соціальних змін: зб. наук. праць / за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ: Інститут соціології НАН України, 2014. Т.1. С. 186–195.
3. Кресіна І., Балаєв С. Політична відповідальність: суть, ознаки. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2009. 68 с.
4. Мазурик О. Соціальна відповідальність бізнесу очима донеччан // Соціальні виміри суспільства 2010. Вип. 2(13). С. 273-284.
5. Плахотный А. Ф. Свобода и ответственность: социологический аспект проблемы. Харьков: Изд-во ХГУ, 1972. 158с.
6. Хижняк Л. М. Замысел бизнес-образования и проблемы его реализации на различных этапах развития предпринимательства в Украине // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. 2014. Вип. 20. С.310–314.
7. Нагорний Б. Г. Тенденції у вивченні сучасних соціальних процесів // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2012. № 992. С. 9–12.
8. Савченко І. Г. Соціальна відповідальність органів державної влади в умовах розбудови соціальної держави: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01.–Харків, 2007. 18 с.
9. Степаненко В. Безвідповідальне суспільство? // Українське суспільство 1992–2009. Динаміка соціальних змін / за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ: Інститут соціології НАН України, 2009. С.358–369.
10. Семигіна Т. В. Охорона здоров'я в Україні: виклики політико-інституційної реструктуризації // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2016. № 1-2. С. 41-48.

References

1. Golovakha, Y. & Panina, N. (2001). Sotsial'ni zminy v Ukraini: postradyans'ka deinstytutsionalizatsiya y osoblyvosti stanovlennya novykh sotsial'nykh instytutiv [Social changes in Ukraine: post-Soviet deinstitutionalization and peculiarities of formation of new social institutions]. *Politychna dumka*, 4, 3-24.

2. Shul'ga, M. (2014). Uyavlennya naselennya pro sotsial'nu vidpovidal'nist' [Population's perception of social responsibility]. *Ukrayins'ke suspil'stvo 1992–2014. Monitorynh sotsial'nykh zmin*. Vorony, V. & Shul'ga, M. (Eds). Kyiv, 1, 186–195.
3. Kresina, I. & Balan, S. (2009). *Politychna vidpovidal'nist': sut', oznaky* [Political responsibility: the nature, characteristics]. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho.
4. Mazuryk, O. (2010). Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu ochyma donechchan [Social Responsibility in eyes of Donetsk residents] *Sotsial'ni vymiry suspil'stva*, 2(13), 273-284.
5. Plakhotnyy, A. F. (1972). *Svoboda y otvet-stvennost': sotsyolohycheskyy aspekt problemy* [Freedom and responsibility: the sociological aspect of the problem.]. Khar'kov, 1972.
6. Khyzhnyak, L. M. (2014). Zamyseľ byznes-obrazovannya y problemy eho realizatsyy na razlychnykh etapakh razvytyya predprynymatel'stva v Ukrayne [The idea of business education and the problems of its implementation at various stages of development of entrepreneurship in Ukraine] *Metodolohiya, teoriya ta praktyka sotsiolohichnoho analizu suchasnoho suspil'stva*, 20, 310–314.
7. Nahorny, B. H. (2012). Tendentsiyi u vyvchenni suchasnykh sotsial'nykh protsesiv [Trends in the study of contemporary social processes]. *Visnyk KHNU im. V. N.Karazina*, 992, 9–12.
8. Savchenko, I. H. (2007). *Sotsial'na vidpovidal'nist' orhaniv derzhavnoyi vlady v umovakh rozbudovy sotsial'noyi derzhavy* [Social responsibility of public authorities in terms of the development of the welfare state: PhD thesis]. Kharkiv, 2007.
9. Stepanenko, V. (2009). Bezvidpovidal'ne suspil'stvo? [Irresponsible society?]. *Ukrayins'ke suspil'stvo 1992–2009. Dynamika sotsial'nykh zmin*. Vorony, V. & Shul'ga, M. (Eds). Kyiv: Instytut sotsiolohiyi NAN Ukrayiny, 358–369.
10. Semigina, T. V. (2016). Okhorona zdorov'ya v Ukrayini: vyklyky polityko-instytutsiynoyi restrukturyzatsiyi [Healthcare in Ukraine: challenges of political and institutional restructuring]. *Visnyk Akademiyi pratsi, sotsial'nykh vidnosyn i turyzmu*, 1-2, 41-48.